

КЕРУВАННЯ РИЗИКАМИ ПІД ЧАС РЕАЛІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ ТА СТАРТАПІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Володимир Іванович Стаценко

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8252-9335>

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Дніпро

Надія Іванівна Федоряцька

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2695-9661>

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, Дніпро

Питання розбудови інноваційної екосистеми завжди були актуальними. Останніми десятиріччями цей процес трансформувався в розбудову стартап екосистеми, яка вже є де-факто стандартом в провідних університетах світу. Якщо на протязі декількох сторіч основними рушіями інноваційного розвитку були промислові підприємства, які співпрацювали з академічними установами та університетами, то останніми десятиріччями основними драйверами стають саме університети, де є величезний ресурс мотивованих молодих людей та досвідчені науковці, які на протязі навчального процесу залучають талановиту молодь до наукових досліджень та вирішення завдань з боку стейкхолдерів. Саме така модель ефективно працює в умовах розвитої інноваційної стартап екосистеми, коли великі корпорації, майбутні «Єдинороги» з капіталізацією понад мільярд доларів, починають свій шлях з студентської лави та невеличких стартап команд, які працюють в умовах невизначеності та ризиків.

Формування сучасної західної інвестиційної екосистеми проходило в умовах ринку, коли майже була відсутня фінансова підтримка з боку держави, основними гравцями були і є приватні підприємства та споживачі різних секторів – B2B, B2C, B2G, відносини між якими регулює ринок, а держава залишає за собою обмежені регуляторні функції. Саме ринкові традиції зумовили основні риси західної екосистеми:

- Конкуренція, увага до маркетингу та реклами.
- Приціл на кінцевий результат – фінансовий та репутаційний.
- Фокусування на потребах споживача, ретельний аналіз та моніторинг його поведінки.
- Великі ризики, робота в умовах невизначеності.
- Персональна відповідальність фаундерів за кінцевий результат, увага до ризик менеджменту на всіх етапах життєвого циклу продукту.
- Ретельний юридичний та бухгалтерський супровід,

налагоджений оперативний облік.

- Сформований ринок інвестицій, «доступні кошти», грантова підтримка з боку державних та приватних фондів.

Така система дозволяє ефективно розробляти та впроваджувати інноваційні розробки з комерційним потенціалом, створювати нові продукти, та отримувати прибуток, що є основним КРІ ринкової економіки.

Разом з цим, спираючись на досвід впровадження інновацій, можна відзначити деякі особливості формування української інвестиційної екосистеми:

- Відсутність ринкової конкуренції на протязі тривалого часу.
- Фокус на «процесах», а не на результатах.
- Делегування відповідальності на державу, схильність до корпоративної відповідальності, уникнення ризиків.
- Невисокий рівень патентної грамотності.
- Нехтування інформаційною безпекою.
- Брак навичок побудови бізнес-моделі.
- Внутрішня конкуренція в умовах недостатнього фінансування з боку держави.
- Психологічна інерція суб'єктів інноваційних процесів та інерція поведінки споживача.
- «Токсичні» гроші з боку недобросовісного інвестора.

Ці особливості є результатом доволі драматичної історії створення та розвитку нашої інноваційної екосистеми. Декілька десятиріч у нас панувала адміністративно-планова модель розвитку промисловості та науки, коли держава була і «замовником» для науковців і «джерелом фінансування» і «власником» інтелектуальної власності. За тих умов науковців, здебільш, оминали питання комерціалізації, залучення інвестицій, патентної охорони. При цьому багато розробок, особливо «подвійного призначення», не отримували комерційного розвитку, а залишалися під «грифом».

З 1992 року ситуація різко змінилася. З падінням планової економіки та тоталітарної системи, у наших науковців з'явилася можливість на рівних інтегруватися в Світовий науково-інвестиційний простір. Звісно, після тривалого часу роботи за завісою, поза ринкових умов та ринкової конкуренції, у наших науковців сформувалися певні традиції та навички, які гальмують розвиток та ведуть до реалізації багатьох ризиків.

Невисокий рівень патентної грамотності. Веде до ризику втрати інтелектуальної власності. Ми дуже гарно навчилися складати заявки на авторські свідоцтва, але мало хто розумівся в перехідний період на особливостях патентного захисту інновацій в умовах ринку.

Мало хто замислюється над «стійкістю» патенту під час подачі заявки. Висока вірогідність такого ризику веде до зниження зацікавленості з боку потенційних інвесторів, які враховують ризики «обходу патентів» з боку конкурентів.

Нехтування інформаційною безпекою. Легковажне ставлення до правил інформаційної безпеки, зокрема охорони промислових секретів, які традиційно охороняються у режимі «ноу-хау», завжди було неприпустимим в умовах ринку. Доволі часто трапляються випадки втрати вигоди, пов'язана з «витіканням промислових секретів» через недостатньо пророблену «Політику безпеки» на підприємствах, формальний підхід до її впровадження, необачність з боку персоналу, витік конфіденційної інформації технічними каналами. Також дуже часто реалізуються ризики порушення цілісності та доступності інформації, що веде до прийняття хибних управлінських рішень.

Брак навичок побудови бізнес-моделі та якісних маркетингових досліджень. Недостатньо пророблена бізнес модель та нерозуміння основних принципів сталого розвитку завжди веде до реалізації низки ризиків, які є причиною банкрутства інноваційних підприємств. Дуже часто це проявляється в слабкому зворотному зв'язку та недостатньому консультуванню з іншими стейкхолдерами.

Внутрішня конкуренція замість зовнішньої. Приводить до розпорошення ресурсів, внутрішнім конфліктам в компанії, погіршенню морального клімату та надмірної бюрократії.

Психологічна інерція. Заважає оперативню та якісно аналізувати зміни в навколишньому та внутрішньому середовищі та вчасно реагувати на зміни в конкурентному оточенні. Також слід враховувати інерцію поведінки споживача, яка реалізує ризик повільного зростання об'єму продаж на ринку, що теж веде до банкрутства.

«Токсичні» гроші - це доволі новий термін, який вживають венчурні інвестори на Заході, коли аналізують інвестиційні проекти з країн СНД. Дуже часто буває, що з боку недобросовісного інвестора висувуються вимоги повного контролю над підприємством, або установчі документи складаються таким чином, що частка акцій власника інтелектуальної власності швидко стає малою при наступних раундах інвестування.

Кожен з цих ризиків потребує детальної обробки згідно з стандартами ISO 27005, ISO 31000 та інших, які надають настанови для управління ризиками інформаційної безпеки та методи їх аналізу та обробці. Аналіз ризиків необхідно проводити безперервно на протязі всього життєвого циклу інноваційного продукту, користуючись циклом PDCA (плануй – дій – перевіряй – активно керуй).

Багато з проблемних питань по обробці ризиків простіше

вирішити, якщо при університетах є бізнес-інкубатори та інші елементи стартап екосистеми. Європейські ЗВО, як правило, мають розвинену стартап екосистему, яка дозволяє побудувати цільні відносини між бізнесом, університетами та державою. Останніми роками спостерігається також розвиток української інноваційної стартап екосистеми. З 2020 року Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара долучився до проекту «Підприємницькій університет», в рамках якого студентам викладається курс по вибору, присвячений стартапам та інноваційному менеджменту. Формуються навички по створенню команди, розробці Продукта та якісної бізнес-моделі за допомогою «Дизайн мислення» та інших інструментів розвитку креативності. Використовуючи ці інструменти здобувачі мають можливість підготувати якісний стартап проект та презентувати його потенційним інвесторам на стартап демо-днях, які зараз є основними майданчиками, де інвестори та представники інвестиційних фондів зустрічаються з командами новаторів, оцінюють короткі презентаційні пітчі проектів, дають зворотній зв'язок по якості проробки проектів та приймають рішення стосовно інвестування.

Посилання

1. Карпенко Н. В., Стаценко В. І., Федоряцька Н. І., Коломоєць І. І. Впровадження стартапів під час підготовки фахівців у галузі інформаційних технологій // Системні технології. Регіональний міжвузівський збірник наукових праць. – Випуск 5 (142). – Дніпро, 2022.
2. Інноваційно-інвестиційна діяльність підприємств міського господарства / О. В. Димченко, О. О. Рудаченко // Конспект лекцій. ХНУМГ ім. О. М. Бекетова. – Харків, 2018. – 102с.
3. Інвестування інноваційної діяльності: навч. посіб. / О. В. Гук, Л. П. Шендерівська, Г. А. Мохонько. Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського, 2022. – 186 с.
4. Вовченко О. В. Інновації у промисловості: вплив на економічну безпеку України: монографія. Київ: КРОК, 2021. – 134 с.
5. ДСТУ ISO/IEC 27005:2015 Інформаційні технології. Методи захисту. Управління ризиками інформаційної безпеки.
6. ДСТУ ISO/IEC 31000:2018 Менеджмент ризиків. Принципи та настанови.